

Ukážka z knihy *Rozprávač: Príbehy o živote a hudbe*

Autor: Dave Grohl

Preložila: Samuel Marec

Boli sme obkľúčení a uniknúť nebolo kam.

Náš manažér turné a zároveň zvukár Monty Lee Wilkes so strachom v očiach strčil spotenú hlavu do dverí šatne. „Vonku je kopa ľudí, ktorí vás chcú, kurva, zabiť!“ vykrikol nervózne. „Tak len zamknite dvere a zostaňte dnu, kým sa nevrátim, dobre? Keď budete počuť, ako klopem, otvorte a ja vás rýchlo prevediem do taxíka v uličke.“

Vitajte, je jeseň roku 1991.

Nočný klub Trees vo štvrti Deep Ellum v centre texaského Dallasu bol len ďalšou zastávkou na severoamerickej časti nášho turné Nevermind, ktoré tvoril nahustený itinerár tridsiatich vyčerpávajúcich koncertov v priebehu štyridsiaticich krátkych dní. Tento pomerne nový klub mal maximálnu kapacitu zhruba šesťsto ľudí a podobal sa väčšine ostatných podnikov, v ktorých sme mali dohodnuté koncerty: bol tesný, s nízkym pódium, slabým ozvučením a osvetlením; na prípravu na ďalšie intenzívne vystúpenie (a zotavenie sa po ňom) bola navyše k dispozícii len malá šatňa v zákulisí. Pri spätnom pohľade by sa klub Trees azda dal označiť za intímny, vlastne však v rámci turné patril medzi tie väčšie; omnoho viac sme totiž boli zvyknutí na koncerty v menších priestoroch, ako napríklad v klube The Moon v New Havene v štáte Connecticut, kde sa nám do tej maličkovej miestnosti s nízkym stropom len pred pár týždňami podarilo natlačiť sto ľudí, alebo v klube J. C. Dobbs vo Filadelfii, ktorý sme o pár dní neskôr vďaka stodvadiatim piatim platiacim návštevníkom vypredali, alebo dokonca aj v 9:30 Clube vo Washingtone, kde sme o niekoľko dní neskôr celkom určite prekročili oficiálnu kapacitu 199 ľudí. Prepotené sobotné noci v týchto na prasknutie plných kluboch sme ako Nirvana dôverne poznali a bežne sme v nich aj hrávali, takže keď sme zrazu preskočili do omnoho väčších priestorov pre 600 až 1 000 ľudí, ako napríklad do klubu Masquerade v Atlante, St. Andrews Hall v Detrote a teraz Trees v Dallase, mali sme trochu pocit, ako keby sme si zrazu navliekli trenírky Andreho The Gianta: okolo citlivých častí sme jednoducho mali akosi priveľa miesta.

Cestovali sme v čerstvo prenajatej dodávke, ku ktorej bol navyše pripojený prívies s vybavením. Kapela aj traja ďalší členovia posádky trávil väčšinu dňa šoférovaním, čítaním, počúvaním hudby a snahou aspoň občas si trochu v tých tesných sedadlách zdriemnuť. Všetci sme boli neustále vyčerpaní z predchádzajúceho koncertu. Našťastie nás teraz po ceste čakali hotelové izby. Vďaka bohu. V porovnaní so Screamom to bol neuveriteľný luxus; vtedy sme predsa prespávali buď priamo v dodávke, alebo sme sa zložili v dome nejakého náhodného cudzieho človeka, s ktorým sme sa zoznámili na koncerte; niekedy sme však nemali na výber a spacie vaky sme si na noc rozložili na pivom pooblievanom pódium, ktoré sa len pred niekoľkými hodinami otriasalo v základoch (áno, viackrát som sa pritúlil k svojim bicím). Pomerne zásadným spôsobom nám stúpili aj honoráre. Vlastne sa zdvojnásobili. Skok z denného rozpočtu sedem dolárov a päťdesiat centov v Screame na pätnásť dolárov v Nirvane vo mne vyvolal pocit, že o takom bohatstve sa mi nikdy ani nesnívalo. Niežeby som bol okamžite schopný zložiť zálohu na dom v Hamptons, konečne som však z generických cigariet prešiel na ozajstné marlborky a už len preto som sa cítil ako absolútny kráľ. Mal som dvadsaťdva rokov a konečne som vo svojom živote dosiahol onen dlho očakávaný míľnik: pohodlne som cestoval po svete s kapelou, ktorá vypredávala jeden koncert za druhým, kritici sa z nej išli zbláznit' a fanúšikovia jej pribúdali neuveriteľnou rýchlosťou. Hoci možno až prí rýchlo.

Album Nevermind vyšiel 24. septembra 1991, teda len niekoľko dní po prvom koncerte celého turné, a v priebehu týždňa došlo k viditeľnej zmene. Nielen v počte ľudí, ktorí na naše koncerty chodili, ale aj v tom, akí ľudia na ne chodili. Už to neboli fanúšikovia vydavateľstva Sub Pop a poslucháči vysokoškolských rádii, ktorí si prišli vypočuť svoje obľúbené skladby z prvého albumu Bleach; zrazu sa prihnal prúd ľudí, ktorí boli o niečo viac... mainstreamoví. Obvyklá rovnošata pozostávajúca z flanelových košiel z Armády spásy a martensov sa teraz miešala so značkovými rifľami a dresmi

podobnými oblečeniu, ktoré nosili predmestské deti zo Springfieldu a ktoré som si pamätal z dospievania. Singel Smells Like Teen Spirit, ktorý vyšiel dva týždne pred albumom, si zo svojho prirodzeného prostredia rýchlo našiel cestu von a dostal sa do rúk omnoho širšieho publika; čoraz viac ľudí nás teda chcelo vidieť naživo a zistiť, o čom celé to haló je. Počet divákov rýchlo rástol. Pred klubom bolo často viac ľudí ako v ňom. Naše tajomstvo preniklo na verejnosť.

Ako hlavný rečník na hudobnej konferencii festivalu SXSW som sa v roku 2013 tejto etickej dileme venoval vo svojom príhovore:

*Kam máte odtiaľ pokračovať? Ako umelec odchovaný na eticky striktnéj kultúre punkového undergroundu som bol vedený k odmietaniu konformity, k odporu voči korporátnym vplyvom a očakávaniam. A kam potom môžete pokračovať? Ako sa vyrovnáte s takýmto úspechom? A ako ten úspech teraz definujete? Je ním ešte stále odmena za to, že dokážete od začiatku do konca odohrať skladbu bez toho, aby ste sa v nej pomýlili? Je ním ten pocit, keď nájdete nový akord alebo rozsah a vďaka tomu zabudnete na všetky problémy? Ako spracujete to, že predtým ste boli jeden z „nás“, ale teraz ste jeden z „nich“?*

Cítil som istý vnútorný tlak. Ako chlapec som na vlnách rádia v maminom aute objavil rokenrol a pospevoval som si skladby, ktoré boli v 70. rokoch v hitparádach, teraz som však mal zmiešané pocity z toho, že sa v tých istých hitparádach ocitnú aj moje skladby. Celé roky som bol „pankáč“, odmietal som komerčnú hudbu a po každej kapele, ktorá sa čo i len trochu priblížila ku komerčnému úspechu, som pokrikoval, že sú zapredanci; zo srdca, ktoré miluje hudbu, sa preto stala akási zmätená a unavená hrča v cynickej hrudi. Bol som otupený a všetko som odsudzoval; často som nevedel, čo sa mi podľa pravidiel tej hustej kultúry punkovej scény môže „páčiť“ a čo „nepáčiť“ (áno, pravidlá naozaj existovali, aj keď to v rámci scény presadzujúcej výrazovú slobodu môže znieť neveriteľne). Zároveň som sa však tešil z toho, že môžem svoju milovanú hudbu, na ktorú som bol hrdý, hrať pred čoraz väčším a väčším počtom ľudí. Bola to etická dilema a neskôr sa ukázalo, že bola pre kapelu inšpiráciou, ale zároveň na ňu mala deštruktívny vplyv.

Kurtovi táto dilema spôsobovala omnoho väčšie problémy ako mne. Ten istý chalan, ktorý v kancelárii v newyorskom mrakodrape pred exekutívcom nahrávacej spoločnosti skonštatoval: „Chceme byť najväčšia kapela na svete,“ teraz čelil príšernej predstave, že sa mu tento sen zrazu splní. Samozrejme, nikdy sme v skutočnosti neočakávali, že nás svet zmení (pretože my sme sa kvôli nemu rozhodne zmeniť nechystali), každý deň sme však mali čoraz silnejší pocit, že sa to predsa len deje. Ohromilo nás to. Pod takým tlakom zaváha aj ten najsilnejší človek.

Jeden z problémov spočíval v tom, že teraz na naše koncerty chodili presne takí ľudia, ktorí nás na strednej škole mlátili za to, že sme boli iní, a pre naše oblečenie a hudbu, ktorú sme počúvali, po nás pokrikovali, že sme „buzeranti“ a „teploši“. Naša fanúšikovská základňa sa menila a zrazu do nej patrili aj mačovia a homofóbovia na monster truckoch a bezkrkí vidláci, ktorých svet sa točil okolo piva a amerického futbalu. Vždy sme boli vyhnancami. Nepatrili sme medzi nich. Tak ako mohli oni patriť medzi nás?

A potom vyšiel videoklip.

Dvadsiateho deviateho septembra, len niekoľko dní po vydaní albumu debutoval videoklip ku skladbe Smells Like Teen Spirit v programe 120 Minutes na MTV. Tento nočný program venovaný alternatívnej hudbe bol považovaný za odrazový mostík, ktorý naštartoval kariéry mnohých undergroundových kapiel. Objavili sa v ňom mnohí naši hrdinovia, napríklad Pixies, Sonic Youth, Dinosaur Jr. a Hüsker Dü. To, že sme sa zaradili medzi takýchto veľikánov, bolo neveriteľné. Bol to zlomový bod nielen z osobného, ale aj z profesionálneho hľadiska, a ak by som tvrdil, že sme neboli nadšení, klamal by som. Počas voľného večera medzi koncertmi v New Yorku a Pittsburghu sme všetci sedeli vo svojich hotelových izbách a čakali na to, kedy prvýkrát pustia naše video. S Kurtom sme na tom turné mali spoločnú izbu, a tak si pamätám, ako sme ležali oproti sebe na posteliach. Telku sme mali pustenú a najprv celú večnosť púšťali klipy od Morrisseyho, The Wonder Stuff, Transvision Vamp. Očakávanie každou sekundou rástlo. The Damned, Red Hot Chili Peppers, Nine Inch Nails, klip za klipom, až kým... sme konečne prišli na rad! Najprv krátka upútavka, ktorú sme pred mesiacom natočili v zákulisí

festivalu v anglickom Readingu. „Sledujete 120 Minutes,“ povedali sme v ňom nešikovne zo stanu s občerstvením za pódium a Kurt mal pri tom ešte stále zafixovanú ruku, pretože sa v ten deň počas koncertu ako maniak vrhol do mojich bicích. Na tej svojej tvrdej posteli v hoteli Best Western som doslova zreal a naraz ma zalialo nadšenie a pocit, že som to predsa len trochu prehnal s LSD (tieto dva pocity sa navzájom nevylučujú). Doriti! napadlo mi. Takže takto vyzeráme? A potom sa bez ďalších zbytočných rečí ozvali tie známe akordy, ktoré sa kedysi rozliehali po tej našej pochybnej malej skúšobni v Tacome v štáte Washington a teraz zneli z malých reproduktorov na komode. Naozaj sa to dialo. Sám seba som sledoval v televízii. Nie Michaela Jacksona ani The Cars. Nie Madonnu alebo Brucea Springsteena. Nie. Videl som Krista, Kurta a seba a hrali sme skladbu, ktorá vznikla v tej zasranej stodole. Tomuto neveriteľnému momentu sa nevyrovnali ani Dalího roztopené hodiny.

S nadšením sme do ruky chytili telefón pri posteli a volali si z jednej izby do druhej. „Už ide! Práve ide!“ kričali sme. Správali sme sa ako deti na pyžamovej párty a chudák operátor hotelových telefónov nás musel neustále prepájať. Na tento moment, v ktorom sa nevieria miešala s úspechom a šokom, nikdy nezabudnem. Ak dnes zavriem oči, stále vidím všetky podrobnosti toho výjavu, ošúchaným modrým kobercom počnúc a otlčeným dreveným nábytkom končiac. Práve táto udalosť totiž zmenila nielen môj život, ale v tom čase aj hudobný svet ako taký.

Práve tomuto klipu pripisujem to cunami, ktoré malo čoskoro nasledovať. Išlo o temný portrét mladíckej rebelie inšpirovaný filmom *Over the Edge*, ktorý v roku 1979 v hlavnej úlohe s Mattom Dillonom natočil Jonathan Kaplan, a vystupujú v ňom skutoční fanúšikovia z koncertu, ktorý sme večer predtým odohrali v klube Roxy v Hollywoode. Kurt si spolu s režisérom Samuelom Bayerom predstavoval stredoškolské podujatie, na ktorom vypuknú nepokoje, telocvičňa zhorí, zatiaľ čo nespokojní puberťáci, potetované roztlieskavačky a mladí pankáči do seba pri tanci vrážajú, až kým z ich strachu a frustrácie neostane len dymiaca kopa trosiek a popola. S týmto pocitom sme sa, samozrejme, dokázali stotožniť – netušili sme však, že by rovnaký pocit mohla mať celá generácia. Klip najprv hrávali len neskoro večer a v noci, lebo vedenie MTV ho považovalo za príliš kontroverzný na hlavný vysielací čas. Zakrátko si však našiel cestu do normálnej rotácie. A keď už v nej bol, šíril sa ako oheň a nakoniec spálil celý náš svet.